

Poradnik prawny dla lesbijek i gejów

Stowarzyszenie Lambda Warszawa

Warszawa 2000

Autorzy: Piotr Wojciechowski i Zespół Prawny Stowarzyszenia Lambda
Warszawa

Redakcja: Yga Kostrzewa, Anka Zawadzka, Lech Krysiński

Wg stanu prawnego na jesień 2000 r.

Copyright © **Stowarzyszenie Lambda Warszawa**, 2000

*Publikowanie, przedruk i kopiowanie w całości i części wyłącznie za zgodą
wydawcy.*

SPIS TREŚCI

Indeks skrótów

Wprowadzenie

I. GODNOŚĆ

1. Czy wolno w Polsce dyskryminować osoby o odmiennej orientacji seksualnej?
2. Czy wolno naruszać sferę prywatności osób homoseksualnych przez znieważanie, pomówienia, naruszenia czci lub godności?

II. PRACA

3. Czy odmienna orientacja seksualna może stać się powodem rozwiązania umowy o pracę, pogorszenia warunków pracy lub płacy, czy ukarania pracownika karami porządkowymi?
4. Czy można przeciwstawić się przełożonemu, wykorzystującemu swoje stanowisko do podporządkowania pracownika własnym potrzebom seksualnym?
5. Czy można swobodnie przetwarzać dane osobowe?

III. ŻYCIE PUBLICZNE

6. Czy można naruszać tajemnicę korespondencji?
7. Czy dziennikarz publikujący informację jest zobowiązany do konsultacji materiału z bohaterami swoich publikacji?
8. Czy nauczyciel może dyskryminować swojego ucznia z powodu jego orientacji seksualnej?

IV. KONTAKTY INTYMNE

9. Czy możemy całować się na ulicy z przyjacielem?
10. Kiedy gwałcimy lub jesteśmy gwałceni?
11. Czy wolno kochać się z czternastolatkiem?
12. Czy praca w charakterze sutenera, kuplera lub stręczyciela jest legalna?
13. Czy trudnienie się prostytutką jest dozwolone?

V. KONTAKTY Z POLICJĄ

14. Czy powodem zatrzymania przez policję może stać się nasza orientacja seksualna?
15. Czy policjant może wypytywać o naszą orientację seksualną?
16. Czy mamy prawo do odmowy zeznań obciążających naszego partnera?

VI. SŁUŻBA WOJSKOWA

17. Czy gej musi iść do wojska?
18. Do którego roku życia istnieje możliwość powołania do odbycia zasadniczej służby wojskowej?
19. W jakich sytuacjach można wystąpić o odroczenie służby wojskowej?

20. Czy istnieje możliwość uniknięcia służby wojskowej ze względu na przekonania?
21. Kiedy zwalnia się żołnierza z zasadniczej służby wojskowej przed jej odbyciem?
22. Czy gej musi być bardzo chory, aby przekonać komisję o swojej nieprzydatności?
23. Czy orientacja seksualna może stać się przesłanką zdrowotną skutkującą zwolnieniem z obowiązku odbywania służby?

VII. ZWIĄZKI PARTNERSKIE

24. Czy prawo do nieruchomości (domu, mieszkania) może przysługiwać obojgu partnerom?
25. Czy prawo do spółdzielczego lokalu mieszkalnego może przysługiwać obojgu partnerom?
26. Czy istnieje możliwość otworzenia wspólnego konta bankowego?
27. Czy można odpowiadać za zobowiązania podatkowe swojego partnera, partnerki?
28. Czy osoby homoseksualne mogą ze sobą zawierać związki małżeńskie?
29. Czy możemy nosić z partnerem lub partnerką wspólne nazwisko?
30. W jaki sposób upoważnić partnera do dokonywania konkretnych czynności prawnych?
31. Czy w razie przebywania w zakładzie zamkniętym (szpitalu, więzieniu) możemy być odwiedzani przez naszych partnerów?
32. Jak wygląda ubezpieczenie społeczne par homoseksualnych?
33. Czy możliwa jest wspólnota majątkowa?
34. Czy możemy dziedziczyć po partnerze?
35. Jak spisać testament, aby partner otrzymał majątek?
36. Czy para homoseksualna może adoptować dziecko?
37. Czy homoseksualnemu rodzicowi może zostać odebrane dziecko?

Literatura

Słowniczek pojęć

Organizacje niosące pomoc lesbijkom i gejom w Polsce

Indeks skrótów

art. - artykuł

Dz. U. - *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*; zobacz rozdział **Literatura**

k. c. - kodeks cywilny; zobacz rozdział **Literatura**, *Zbiory Praw*

k. k. - kodeks karny; zobacz rozdział **Literatura**, *Zbiory Praw*

k. p. c. - kodeks postępowania cywilnego; zobacz rozdział **Literatura**, *Zbiory Praw*

k. p. k. - kodeks postępowania karnego; zobacz rozdział **Literatura**, *Zbiory Praw*

poz. - pozycja

USC - Urząd Stanu Cywilnego

WKU - Wojskowa Komenda Uzupełnień

Wprowadzenie

Wydanie niniejszego "Poradnika prawnego dla lesbijek i gejów" było zainspirowane poradnikiem opublikowanym w 1995 r. przez Stowarzyszenie Grup Lambda. W nowej wersji położyliśmy nacisk na przedstawienie praktycznej strony działania prawa w życiu obywatelskim, starając się odzwierciedlić obecny stan polskiego prawa.

Zespół prawnoredakcyjny poradnika

Warszawa, październik 2000 r.

I. GODNOŚĆ

1. Czy można w Polsce dyskryminować osoby o odmiennej orientacji seksualnej?

System obowiązującego prawa nie definiuje pojęcia „dyskryminacji”. Przez dyskryminację rozumie się nierówne traktowanie z powodów uznawanych za nieusprawiedliwione. System prawny obowiązujący w naszym kraju nie wypracował również jednolitego katalogu kryteriów uznawanych za dyskryminujące, tym niemniej zakaz dyskryminacji wywodzi się z regulacji o ogólniejszym charakterze. **Zgodnie z przepisem art. 30 obowiązującej od 1997 r. Konstytucji RP przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i prawa, człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych. Zgodnie dalej z art. 32 ust. 2 Konstytucji nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym, lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny. I w końcu zgodnie z art. 47 Konstytucji RP każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.** Konstytucja jest naczelnym aktem w hierarchii źródeł prawa w naszym kraju co oznacza, że inne regulacje nie mogą być z nią sprzeczne i w inny sposób regulować materie takie jak np. wyżej wspomniane prawo do decydowania o sobie samym. Zakaz dyskryminacji wynika również z ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych, m in. z Powszechnej Deklaracji Prawa Człowieka z 10 grudnia 1948 r.

2. Czy można naruszać sferę prywatności osób homoseksualnych przez znieważanie, pomówienia, naruszenia czci lub godności?

Nie można, przed takimi naruszeniami chroni system prawa cywilnego i karnego. Prawo cywilne przewiduje w art. 23 kodeksu cywilnego (k. c.), że **dobra osobiste** człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, **cześć**, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska pozostają pod ochroną prawa cywilnego. Gdy ktoś zagraża naszym dobrom osobistym (przykładowo, gdy jesteśmy szantażowani), możemy żądać przed sądem cywilnym **zaniechania tego działania**. Gdy ktoś dopuści się naruszenia dobra (założmy, że rozpowszechnił informację o tym, że X jest gejem), X może żądać, żeby naruszający **dopelniał czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożył oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie (np. przeprosił w formie anonsu prasowego)**. Jeżeli skutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa (np. utrata pracy) poszkodowany może **żądać jej naprawienia**.

W razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone **odpowiednią sumę pieniężną** tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny (np. ośrodek „Rainbow”, Stowarzyszenie Lambda Warszawa) na podstawie art. 448 Kodeksu cywilnego.

Pozew sądowy (pismo procesowe do sądu) musi być skierowany przeciwko temu, kto naruszył nasze dobro osobiste i musi zawierać wyraźnie określone żądanie:

- 1) zaprzestania działania,
- 2) przeproszenia,
- 3) zadośćuczynienia.

Zgodnie z przepisem art. 126 Kodeksu postępowania cywilnego pozew sądowy powinien zawierać:

- oznaczenie sądu, do którego jest kierowany,
- oznaczenie stron,
- oznaczenie rodzaju pisma,
- osnovę wniosku (dokładne oznaczenie czego się domagamy),
- dowody na poparcie swoich żądań,
- podpis wnoszącego pozew,
- wymienienie załączników (jeżeli coś do pozwu dołączamy).

W procesie cywilnym trzeba wykazać przy pomocy dowodów istnienie faktów, na podstawie których wywodzi się żądanie. Dowodem mogą być zeznania świadków lub świadka, przy czym pokrzywdzony też może być świadkiem (choć w praktyce nie powinien być jedynym świadkiem). Pozew należy kierować **do sądu okręgowego** (jako sądu pierwszej instancji w tego typu sprawach) oraz dokonać wpisu sądowego.

Sąd Najwyższy, którego opublikowane wyroki mają duże znaczenie dla orzecznictwa sądowego, wypowiedział się w interesujących nas sprawach rzadko i powściągliwie. W wyroku z 13 kwietnia 1980 r. stwierdził, że publikowanie faktów odnoszących się do życia osobistego skarżącego, a w szczególności tego, że zamieszkuje on, ze swoim 17-letnim przyjacielem wytwarza wokół niego ujemną atmosferę w grupie społecznej do której należy.

System prawa karnego chroni integralność osobistą przed naruszeniem karząc takie czyny jak zniesławienie lub zniewagę. Przedmiotem przestępstwa **zniesławienia** (art. 212 kodeksu karnego) jest dobre imię (dobra opinia) jednostki albo grupy osób. **Zniesławienie polega na pomawianiu o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności;** przykładowo pomawianie kogoś o to, że jest homoseksualistą. Trzeba podkreślić, że należy uwzględnić realnie funkcjonujące oceny społeczne nawet jeżeli są one nieracjonalne (nieprawdziwe) lub nietolerancyjne, np. w polskiej opinii społecznej za poniżające uchodzi nazwanie kogoś homoseksualistą, a więc będzie to zniesławieniem, mimo że takie podejście do odmienności seksualnej jest przejawem nietolerancji. Sąd może skazać winnego pomówienia na karę grzywny, ograniczenia lub pozbawienia wolności do roku. Zniesławienie za pomocą środków masowego komunikowania jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat dwóch. Na wniosek pokrzywdzonego sąd orzeka podanie wyroku skazującego do publicznej wiadomości. Może również orzec na rzecz pokrzywdzonego, PCK lub na inny cel społeczny **nawiązkę** (odszkodowanie pieniężne od skazanego).

Zniewaga z art. 216 kodeksu karnego jest przestępstwem przeciwko godności osobistej człowieka, a więc przeciwko jego subiektywnemu poczuciu własnej wartości jako jednostki ludzkiej. „Zniewaga” w rozumieniu kodeksu karnego oznacza zachowanie dobitne, demonstracyjnie podkreślające pogardę w stosunku do innej osoby. Może to być epitet słowny lub obelżywy gest. Z pewnością zwrot „ty pedale, cioto” jest znieważający, a subiektywne odczucie pokrzywdzonego będzie miało decydujące znaczenie dla nastąpienia odpowiedzialności karnej. **Warto dodać, że**

działanie znieważające musi mieć miejsce w obecności jego adresata albo publicznie, lub być podjęte w zamiarze, by zniewaga do adresata dotarła. Sąd może ukarać karą grzywny, ograniczenia wolności lub, jeżeli zniewaga została dokonana za pomocą środków masowego przekazu, rokiem pozbawienia wolności.

Zarówno zniesławienie, jak i zniewaga należą do przestępstw prywatnoskargowych, czyli prowadzonych przez pokrzywdzonego bez udziału prokuratora. Ściganie tych przestępstw jest w zasadzie prywatną sprawą pokrzywdzonego, który jako oskarżyciel prywatny może wnosić i popierać oskarżenie przed sądem. Skargę należy skierować do sądu rejonowego (według miejsca popełnienia przestępstwa).

Wzór pozwu

Warszawa, 20 lipca 2000 r.

Do
Sądu Okręgowego
Wydziału Cywilnego
w Warszawie

Powód: Jan Kowalski,
zam. przy ul. L. Zamenhofa 45, m. 123 w Warszawie

Pozwany: Leon Nowak,
zam. przy
ul. M. Konopnickiej 45 m. 321 w Warszawie

Pozew

o zasądzenie zadośćuczynienia za doznaną krzywdę związaną z naruszeniem godności

Wnoszę o:

- 1) zasądzenie zadośćuczynienia za doznaną krzywdę związaną z naruszeniem przez pozwanego godności powoda oraz
- 2) przeproszenia za pośrednictwem lokalnej prasy

Ponadto wnoszę o wezwanie na rozprawę dwóch świadków:

Bolesławy Nieszczeźgólnej zam. w Żychlinie przy ul. Konwiktorskiej 7 m. 43, oraz
Gustawa Zaborczego zam. w Jarocinie, przy ul. Senatorskiej 14, m. 326

Uzasadnienie

W dniu 14 lipca 2000 r. powód przebywał z grupą swoich przyjaciół w parku miejskim gdzie znajomi wraz z powodem spożywali lody oraz pili piwo. Powód był w towarzystwie swojego partnera, którego obejmował i karmił lodami. Około godziny 18 pozwany przechodząc obok powoda i jego partnera zachowywał się agresywnie obrażając godność powoda, okrzykami: „Ty brudny pedale, cioto, zboczeńcu”. Pozwany zwrócił uwagę spacerowiczów oraz klientów parkowej kawiarni. Zachowanie pozwanego było niedopuszczalne, a bezpośrednio po zajściu wezwany patrol policji sporządził dokładną notatkę służbową z przebiegu zdarzenia.

Dowód: przesłuchanie świadków, odpis notatki z przebiegu zajścia.

Zważywszy na zachowanie pozwanego, które w związku z publicznym aspektem wystąpienia miało charakter poniżający oraz naruszający moją godność uważam swój wniosek za zasadny.

Jan Kowalski

Załączniki:

- odpis notatki służbowej
- odpis pozwu

II. PRACA

3. Czy odmienna orientacja seksualna może stać się powodem rozwiązania umowy o pracę, pogorszenia warunków pracy lub płacy, czy ukarania pracownika karami porządkowymi?

Nie, obowiązujący w naszym kraju system prawa pracy zobowiązuje pracodawcę do szanowania godności i innych dóbr osobistych pracownika i chroni je analogicznie do prawa cywilnego (patrz wyżej), natomiast zgodnie z art. 11³ kodeksu pracy jakakolwiek dyskryminacja w stosunkach pracy, w szczególności ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, przekonania, zwłaszcza polityczne lub religijne, oraz przynależność związkową – jest niedopuszczalna. W praktyce wszelkie uwłaczające zachowania naszego pracodawcy mogą być skarżone przez stosowanie wspomnianych zapisów. W przypadku niesłusznego, dyskryminującego zwolnienia z pracy pracownikowi przysługuje prawo zwrócenia się do sądu pracy (odpowiednie wydziały w sądach rejonowych i okręgowych) z żądaniem przywrócenia do pracy albo odszkodowania.

Należy jednak pamiętać, że wszczęcie sporu o dyskryminację kończy się zazwyczaj rozwiązaniem umowy o pracę, czyli jej utratą. Niewątpliwe atuty prawne nie wygrywają z ekonomicznymi, pozostającymi w rękach pracodawcy. I stąd zapewne brak takich spraw w polskich sądach pracy.

4. Czy można przeciwstawić się przełożonemu, wykorzystującemu swoje stanowisko do podporządkowania pracownika własnym potrzebom seksualnym?

Taka sytuacja nazywana jest nadużyciem zależności i zabrania jej prawo karne, art. 199 k. k., zgodnie z którym ten, kto przez nadużycie stosunku zależności doprowadza inną osobę do obcowania płciowego lub do poddania się innej czynności seksualnej lub wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech.

I jeszcze rada praktyczna – przed wniesieniem pozwu do sądu warto skonsultować się z prawnikiem. Dochodzenie roszczeń związanych z naruszeniem dóbr osobistych, np. czci czy godności, nie jest w praktyce proste i pomoc fachowca może okazać się bardzo przydatna.

5. Czy można swobodnie przetwarzać dane osobowe?

Nie, zabrania tego ustawa o ochronie danych osobowych z 29 sierpnia 1997 r. (Dz. U. Nr 133, poz. 883). Zgodnie z art. 1 ustawy **każdy ma prawo do ochrony dotyczących go danych osobowych.** Przetwarzanie danych możliwe jest tylko, gdy:

- osoba, której dane dotyczą wyrazi na to zgodę na piśmie, chyba, że chodzi o usunięcie dotyczących jej danych,
- zezwalają na to przepisy prawa, i zapewnione są jednocześnie pełne gwarancje ochrony,

- przetworzenie takie jest niezbędne ze względu na żywotne interesy osoby, której dotyczy,
- przetworzenie jest niezbędne do wykonywania statutowych zadań kościołów i innych związków wyznaniowych, stowarzyszeń, fundacji, organizacji i niezarobkowych instytucji o celach politycznych, filozoficznych pod warunkiem, że przetworzenie danych dotyczy wyłącznie członków tych organizacji lub instytucji lub osób utrzymujących z nimi stały kontakt i zapewnione są pełne gwarancje ochrony danych,
- jest niezbędne osobie której dane dotyczą w celu wywiązania się z umowy, której jest stroną lub na jej życzenie w celu podjęcia niezbędnych działań przed zawarciem umowy,
- przetworzenie dotyczy danych niezbędnych do dochodzenia praw przed sądem,
- jest niezbędne do wykonania określonych prawem zadań realizowanych dla dobra publicznego oraz
- jest niezbędne do wypełnienia usprawiedliwionych celów administratorów danych, a przetwarzanie nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą,
- przetworzenie jest niezbędne do wykonywania zadań administratora danych odnoszących się do zatrudniania pracowników i innych osób,
- przetworzenie jest prowadzone w celu ochrony zdrowia, świadczenia usług medycznych lub leczenia pacjentów przez osoby trudniące się zawodowo leczeniem lub świadczeniem innych usług medycznych i stworzone zostały pełne gwarancje ochrony danych osobowych,
- przetworzenie dotyczy danych, które zostały podane do publicznej wiadomości przez osobę której dotyczą,

Zgodnie z art. 49 wyżej wspomnianej ustawy za przetwarzanie danych przez osobę nieuprawnioną grozi kara grzywny, ograniczenia wolności, lub pozbawienia wolności do lat dwóch. Naruszenie danych określonych w art. 27 ustawy zagrożone jest karą grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat trzech. Zgodnie natomiast z art. 32 wspomnianej ustawy każdej osobie przysługuje prawo do kontroli przetwarzania danych, które jej dotyczą zawartych w zbiorach danych, a zwłaszcza prawa do żądania uzupełnienia, uaktualnienia, sprostowania lub usunięcia danych osobowych, jeżeli są one niekompletne, nieaktualne lub nieprawdziwe.

III. ŻYCIE PUBLICZNE

6. Czy można naruszać tajemnicę korespondencji?

Nie, chroni nas przed tym **przepis art. 267 kodeksu karnego** zgodnie z którym karą grzywny, ograniczenia lub pozbawienia wolności do lat dwóch zagrożone jest uzyskiwanie informacji przez otwieranie zamkniętego pisma nie przeznaczonego dla sprawcy, podłączenie się do przewodu służącego do przekazywania informacji lub przełamywanie elektronicznych, magnetycznych albo innych szczególnych zabezpieczeń. Karane jest również pozyskiwanie informacji bez zezwolenia polegające na zakładaniu lub posługiwaniu się urządzeniem podsłuchowym, wizualnym albo innym urządzeniem specjalnym.

7. Czy publikujący informację dziennikarz jest zobowiązany do konsultacji materiału z bohaterami swoich publikacji?

Tak, obowiązek taki wynika z przepisu art. 14 prawa prasowego wprowadzonego ustawą z 1984 r. (Dz. U. Nr 5, poz. 24). Zgodnie z tą regulacją **publikowanie lub rozpowszechnianie w inny sposób informacji utrwalonych za pomocą zapisów fonicznych lub wizualnych wymaga zgody osób udzielających informacji**. Dziennikarz nie może odmówić osobie udzielającej informacji autoryzacji dosłownie cytowanej wypowiedzi, jeżeli nie była ona uprzednio publikowana. Dziennikarz ma obowiązek chronić dobra osobiste, a ponadto interesy działających w dobrej wierze informatorów i innych osób, które okazują mu zaufanie. Warto pamiętać, że osoba udzielająca informacji może z ważnych powodów osobistych lub społecznych zastrzec termin i zakres jej opublikowania. Zgodnie z przepisem art. 15 prawa prasowego autorowi materiału prasowego przysługuje prawo zachowania w tajemnicy swego nazwiska.

Jeżeli opublikowano w prasie, radiu lub telewizji fakty nieprawdziwe lub nieścisłe, które nas dotyczą, mamy prawo domagać się zamieszczenia sprostowania, które będzie rzeczowe i odnosiło się do faktów. Redakcja powinna zamieścić sprostowanie bez skrótów, zmian lub komentarzy, a w tym samym wydaniu może jedynie zamieścić swoje krótkie wyjaśnienie. Jeśli jest to dziennik, to redakcja powinna zamieścić sprostowanie w ciągu 7 dni od otrzymania sprostowania. Jeśli jest to inne czasopismo - w najbliższym lub w jednym z dwóch następnych numerów określonego czasopisma.

8. Czy nauczyciel może dyskryminować swojego ucznia z powodu jego orientacji seksualnej?

Sytuacje takie mogą się w praktyce wydarzyć i trudno jest im przeciwdziałać. Optymalnym rozwiązaniem byłoby podjęcie kroków prawnych przez opiekuna prawnego (rodzica lub osobę sprawującą opiekę). Powinna nią być próba wyjaśnienia sprawy w szkole lub we właściwym kuratorium. Warto pamiętać, że w szkołach obowiązują regulaminy szkół, które niejednokrotnie zakazują praktyk dyskryminacyjnych. Można się na nie w razie potrzeby powołać. W przypadku niezaprzeczenia praktyk dyskryminacyjnych należy zwrócić się do sądu.

IV. KONTAKTY INTYMNE

9. Czy możemy całować się na ulicy z przyjacielem?

Tak, wszelkie zachowania uznane w określonej zbiorowości kulturowej za dopuszczalne nie mogą być karane. W praktyce interpretacji „dopuszczalności zachowań w określonej zbiorowości” dokonują służby porządkowe, które uznając, że zachowanie nie jest objęte katalogiem zachowań dopuszczalnych, mogą nas ukarać. Jeżeli uważamy, że nałożenie kary zostało dokonane bezpodstawnie, na postanowienie w tej sprawie możemy złożyć zażalenie do sądu.

Zgodnie z przepisem art. 140 kodeksu wykroczeń ten, kto publicznie dopuszcza się nieobyczajnego wybryku podlega karze aresztu, ograniczenia wolności, grzywny albo karze nagany. Modele zachowań mieszczące się w zakresie „nieobyczajnego wybryku” nie są wymienione. Zapewne jednak nie należą do nich całowanie lub trzymanie się za ręce, ale może być to odbywanie stosunku seksualnego lub daleko posunięte czułości.

Warto pamiętać także o art. 51 § 1 kodeksu wykroczeń, zgodnie z którym kto wywołuje zgorszenie w miejscu publicznym, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny. Maksymalna wysokość grzywny to 1500 zł.

Jednocześnie, zgodnie z przepisem 7 § 1 kodeksu wykroczeń nieświadomość tego, że czyn jest zagrożony karą, nie wyłącza odpowiedzialności.

10. Kiedy gwałcimy lub jesteśmy gwałceni?

Zgwałcenie jest przestępstwem naruszającym wolność decydowania o swoim życiu seksualnym. Polega ono na doprowadzeniu innej osoby przemocą, groźbą lub podstępem do obcowania płciowego albo do poddania się innej czynności seksualnej, albo wykonania takiej czynności. Przez obcowanie płciowe należy rozumieć spółkowanie lub jego surogaty np. stosunki oralne, analne. Poddanie się innej czynności seksualnej, takiej jak masturbacja lub obmacywanie, także traktowane jest jak zgwałcenie. Zdaniem Sądu Najwyższego nie stanowi *podstępu* nakłanianie osoby pełnoletniej, znającej działanie alkoholu, do picia napojów alkoholowych, chociażby nakłaniający miał na celu odbycie z odurzoną alkoholem osobą stosunku płciowego. Kodeks karny zakazuje czynności seksualnych z osobą bezradną lub niepoczytalną. Zabronione jest dokonywanie takich czynności z osobami upośledzonymi umysłowo lub z niemożnością stawiania fizycznego oporu (osoby związane, pod narkozą lub sparaliżowane). Przestępstwo zgwałcenia jest ścigane **na wniosek poszkodowanego**. W celu złożenia takiego wniosku należy udać się do prokuratury właściwej ze względu na miejsce popełnienia przestępstwa.

11. Czy możemy kochać się z czternastolatkiem?

Nie możemy, wszelkie czynności seksualne z dzieckiem poniżej 15 lat mają charakter czynu lubieżnego i stanowią przestępstwo z art. 200 k. k. zagrożone karą pozbawienia wolności od roku do lat dziesięciu, przy czym istnienie tego przestępstwa jest niezależne od zgody tego małoletniego. Należy jednak pamiętać, że kodeks karny stosuje się do sprawców, którzy mają ukończone 17 lat. Sprawcy młodsi podlegają ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 1982 r. Nr 35, poz. 228). Zgodnie z art. 1 § 1 ustawy o nieletnich stosuje się ją do zapobiegania i zwalczania demoralizacji w stosunku do osób, które nie ukończyły lat 18. Uprawianie seksu przez osobę w wieku do lat czternastu może zostać uznane przez sąd rodzinny za demoralizujące i stanowiłoby podstawę do zastosowania któregoś z przewidzianych przez tę ustawę środków wychowawczych.

12. Czy praca w charakterze sutenera, kuplera lub stręczyciela jest legalna?

Nie jest. Zgodnie z art. 204 kodeksu karnego, nakłanianie innej osoby do uprawiania prostytucji (stręczycielstwo), ułatwianie cudzej prostytucji w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (kuplerstwo), czy czerpanie korzyści majątkowych z cudzej prostytucji (sutenerstwo), jest przestępstwem zagrożonym karą pozbawienia wolności do lat trzech.

13. Czy trudnienie się prostytucją jest dozwolone?

Tak. Przestępstwem jest jedynie zmuszanie innej osoby do uprawiania prostytucji przemocą, groźbą, podstępem lub przy wykorzystaniu stosunku zależności, lub krytycznego położenia (art. 203 k. k.). Jednocześnie wypada pamiętać, że nie należy być zbyt natarczywym w nakłanianiu potencjalnego klienta, ponieważ zgodnie z art. 142 kodeksu wykroczeń ten, kto natarczywie, narzucając się lub w inny naruszający porządek publiczny sposób, proponuje innej osobie dokonanie z nią czynu nierządowego, mając na celu uzyskanie korzyści materialnej, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny. Naruszenie porządku publicznego jest pojęciem nieostrym, ocenianym w praktyce przez służby porządkowe i ewentualnie weryfikowanym na drodze sądowej. Przez czyn nierządny prawo karne rozumie każdą czynność o charakterze seksualnym. Wykładnia tego pojęcia jest bardzo szeroka.

V. KONTAKTY Z POLICJĄ

14. Czy powodem zatrzymania przez policję może stać się nasza orientacja seksualna?

Bezpośrednim powodem zatrzymania nie może być nasza orientacja seksualna. Natomiast może zdarzyć się tak, iż zostaniemy zatrzymani przy okazji uczestniczenia w spotkaniu z innymi gejami, czy lesbijkami lub w miejscu, gdzie takie spotkania się odbywają. Zgodnie z art. 14 ustawy o policji z 1990 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 30, poz. 79), w granicach swych zadań policja w celu rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw i wykroczeń wykonuje czynności operacyjno-rozpoznawcze, dochodzeniowo-śledcze oraz administracyjno-porządkowe. Wykonując te czynności policja ma prawo do legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości, zatrzymywania lub przeszukiwania. Trzeba zauważyć, że legitymowanie osób w celu ustalenia ich tożsamości, zatrzymywanie osób lub dokonywanie kontroli osobistej może zostać przeprowadzone tylko w celu wykrycia przestępstwa. Może dotyczyć to określonej sytuacji wykrycia nakłaniania do czynu nierządowego, czerpania korzyści z cudzego nierządu itp. Oczywiście policjant łatwo może nadużyć swych uprawnień i wkroczyć w sferę naszego życia prywatnego podając przyczyny całkiem fikcyjne. Można wtedy złożyć skargę na niewłaściwe postępowanie policjanta komendantowi właściwej komendy policji, a zażalenie na zatrzymanie - do sądu. W zażaleniu zatrzymany może domagać się wykazania zasadności i legalności zatrzymania oraz prawidłowości jego wykonania.

Warto wiedzieć, że policjanci są obowiązani podać stopień, imię i nazwisko, a policjanci nieumundurowani - legitymację służbową tak, aby zainteresowany miał możliwość odczytania i zanotowania nazwiska policjanta. Ponadto policjanci są wtedy zobowiązani podać podstawę prawną oraz przyczynę podjęcia czynności służbowej.

Powinniśmy mieć świadomość, iż wyróżnia się trzy rodzaje zatrzymań:

- 1) procesowe (na podstawie kodeksu postępowania karnego),
- 2) prewencyjne (na podstawie ustawy o policji),
- 3) administracyjne (na podstawie innych ustaw, np. ustawy o wychowaniu w trzeźwości).

Zatrzymanie procesowe

Zgodnie z art. 244 § 1 kodeksu postępowania karnego policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełniła przestępstwo, a zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia tej osoby, zatarcia śladów przestępstwa, bądź też nie można ustalić jej tożsamości. Zatrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie kontaktu z adwokatem. Na żądanie zatrzymanego należy powiadomić o zatrzymaniu osobę dla niego najbliższą. Zatrzymanemu przysługuje zażalenie do sądu, w którym może domagać się zbadania zasadności i legalności zatrzymania oraz jego prawidłowości. Zatrzymanego należy natychmiast zwolnić jeżeli ustanie przyczyna zatrzymania, a także wtedy gdy w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania nie zostanie przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania. Jeżeli jednak zatrzymany zostanie przekazany do dyspozycji sądu, wtedy w ciągu 24 godzin sąd musi mu

doreczyć postanowienie o zastosowaniu wobec niego tymczasowego aresztowania. Jeśli nie zrobi tego w tym czasie należy zatrzymanego zwolnić.

Zatrzymanie prewencyjne

Zgodnie z wyżej przywołaną ustawą o policji (Dz. U. z 1990 r. Nr 30, poz. 79), policja ma prawo zatrzymać osobę, która w oczywisty sposób stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia (art. 15 ust. 1 pkt 3). Zatrzymanie może być zastosowane tylko wtedy, gdy inne środki okazały się nieskuteczne. Zgodnie z art. 15 ustawy o policji zatrzymanemu prewencyjnie przysługują te same uprawnienia, co zatrzymanemu na podstawie kodeksu postępowania karnego, (a więc m. in. zażalenie do sądu na legalność, zasadność i prawidłowość zatrzymania). Natomiast na sposób prowadzenia przez policję wszystkich czynności (a więc na legitymowanie, zatrzymanie, kontrolę osobistą, przeszukanie) przysługuje zażalenie do właściwego miejscowo prokuratora.

Zatrzymanie administracyjne

Zgodnie z art. 40 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 1982 r. Nr 35, poz. 229) osoby w stanie nietrzeźwości, które zachowaniem swoim dają powód do zgorszenia w miejscu publicznym lub zakładzie pracy, znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu, albo zagrażają życiu lub zdrowiu innych osób, mogą zostać doprowadzone do izby wytrzeźwień lub zakładu społecznego służby zdrowia albo do miejsca zamieszkania lub pobytu.

15. Czy policjant może wypytywać o naszą orientację seksualną?

Nie, ponieważ w większości przypadków nasza orientacja nie ma nic wspólnego z przedmiotem sprawy. Jeśli sprawa dotyczy tej sfery (np. jest to sprawa o nakłanianie do nierządu) to prawo do odmowy zeznań jest regulowane przez przepisy kodeksu postępowania karnego. Pozwalają one odmówić zeznań w sprawie osoby najbliższej albo odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania, gdy odpowiedź mogłaby narazić nas lub osobę nam najbliższą na odpowiedzialność karną. Partner może być uznany za osobę najbliższą.

16. Czy mamy prawo do odmowy zeznań obciążających naszego partnera?

Świadkom przysługuje prawo odmowy zeznań i prawo odmowy udzielenia odpowiedzi na konkretne pytanie. Prawo odmowy zeznań, zgodnie z art. 182 k. p. k. przysługuje osobom najbliższym dla oskarżonego (a więc małżonkowi, wstępnym, zstępnym, rodzeństwu, powinowatym, w tej samej linii lub stopniu, osobie pozostającej w stosunku przysposobienia, a także **osobie pozostającej we wspólnym pożyciu**), a także świadkowi, który w innej toczącej się sprawie jest oskarżony o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem. Prawo uchylenia się od odpowiedzi na pytanie, zgodnie z art. 183 k. p. k. przysługuje świadkowi, jeżeli udzielenie odpowiedzi na pytanie mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub wykroczenie.

Dodatkowo Sąd może (na podstawie art. 185 k. p. k.) zwolnić od złożenia zeznania lub od odpowiedzi na pytanie osobę pozostającą z oskarżonym w szczególności

bliskim stosunku osobistym, jeżeli osoba taka wnosi o zwolnienie. Osoba w ten sposób zwolniona z obowiązku zeznawania lub uprawniona do odmowy złożenia zeznań (na podstawie art. 183 k. p. k.) powinna oświadczyć, że chce z tego prawa skorzystać nie później niż przed rozpoczęciem pierwszego zeznania na rozprawie przed Sądem I instancji. W takim przypadku uprzednio przez nią złożone zeznania (np. przed policjantem prowadzącym dochodzenie) nie mogą być ani odtwarzane, ani służyć za dowód.

VI. WOJSKO

17. Czy gej musi iść do wojska?

Tak, zgodnie z przepisem art. 4 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1992 r. Nr 4, poz. 16) powszechnemu obowiązkowi obrony podlegają wszyscy obywatele polscy zdolni, ze względu na wiek i stan zdrowia, do wykonywania tego obowiązku. Zgodnie z przepisem art. 34 wyżej wspomnianej ustawy mężczyźni, którzy z jakichkolwiek powodów nie stawili się do poboru do końca roku kalendarzowego, w którym ukończyli **24 lata**, są obowiązani zgłosić się do Wojskowej Komendy Uzupelnień właściwej ze względu na ich miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego, trwającego ponad dwa miesiące, w celu uregulowania stosunku do powszechnego obowiązku obrony. Obowiązek ten trwa do czasu ukończenia **60 lat**.

18. Do którego roku życia istnieje możliwość powołania do odbycia zasadniczej służby wojskowej?

Do 31 grudnia roku, w którym poborowy ukończył 24 lata. Wtedy bowiem wojskowy komendant uzupełnień przenosi poborowego do rezerwy. Nie dotyczy to poborowych, którym odroczone służbę wojskową, nie zgłosili się do poboru do końca roku kalendarzowego, w którym ukończyli 24. rok życia, odbywają karę pozbawienia wolności, czasowo przebywają za granicą lub nie spełnili wojskowego obowiązku meldunkowego. Tych poborowych przenosi się do rezerwy 31 grudnia roku kalendarzowego, w którym ukończyli **28 lat**.

19. W jakich sytuacjach można wystąpić o odroczenie służby wojskowej?

Odroczenie zasadniczej służby wojskowej zgodnie z art. 39 ustawy o powszechnym obowiązku obrony RP (Dz. U. z 1992 r. Nr 4, poz. 16) udziela się poborowemu na jego wniosek ze względu na:

- 1) wybór na posła – na czas pełnienia mandatu;
- 2) kandydowanie do Sejmu – na czas trwania kampanii wyborczej;
- 3) konieczność sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny wspólnie z nim zamieszkałym, który nie ukończył 16 lat lub został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy i do samodzielnej egzystencji albo który ukończył 75 lat, jeżeli

nie ma innego pełnoletniego członka rodziny bliższego lub równego stopniem pokrewieństwa obowiązane do sprawowania tej opieki, albo ze względu na obowiązek sprawowania opieki wynikającej z prawomocnego orzeczenia sądu, na czas sprawowania tej opieki. Odroczenia takiego udziela się każdorazowo na czas określony we wniosku, nie dłuższy jednak niż dwanaście miesięcy;

- 4) pobieranie nauki w szkole wyższej, jeżeli jest on studentem (studia dzienne, wieczorowe oraz zaoczne) – na czas pobierania tej nauki, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym poborowy kończy 27 lat;
- 5) pobieranie nauki w zakładach kształcenia nauczycieli – na czas pobierania tej nauki, nie dłużej niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym poborowy kończy 27 lat;
- 6) pobieranie nauki w szkole średniej, w tym policealnej lub pomaturalnej – na czas pobierania tej nauki, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym poborowy kończy 22 lat;
- 7) odroczenia do 27. roku życia udziela się również alumnom wyższych seminariów duchownych, osobom zakonnym, nowicjuszom albo słuchaczom szkół duchownych, kościołów i związków wyznaniowych.

Odroczenia zasadniczej służby wojskowej można udzielić również ze względu na ważne sprawy osobiste lub rodzinne poborowego, a w szczególności związane z zaistnieniem trudnej sytuacji osobistej lub rodzinnej, które nie upoważniają do udzielenia poborowemu odroczenia z tytułu sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny albo z powodu konieczności załatwienia spraw związanych z prowadzeniem przez poborowego przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego albo innej działalności gospodarczej. Odroczenia nie udziela się, jeżeli spowodowałyby to nieodbycie zasadniczej służby wojskowej (np., gdy wiek poborowego po udzieleniu odroczenia przekroczyłby dopuszczalny wiek umożliwiający pobór tj. 24 lat). Takiego odroczenia udziela się tylko raz w wymiarze od trzech do dwunastu miesięcy.

Skreślenie z listy studentów albo wydalenie ze studiów powodują ustanie udzielonego odroczenia zasadniczej służby wojskowej z tytułu pobierania nauki. Poborowych, którzy zostali duchownymi lub członkami zakonów (po profesji wieczystej), przenosi się do rezerwy.

20. Czy istnieje możliwość uniknięcia służby wojskowej ze względu na przekonania?

Tak, zgodnie z przepisem art. 189 ustawy o obronie RP poborowi przeznaczeni do zasadniczej służby wojskowej, którzy nie korzystają z odroczenia służby wojskowej, mogą ze względu na przekonania religijne albo wyznawane zasady moralne, występować do powiatowej komisji poborowej z pisemnymi wnioskami o skierowanie ich do odbycia służby zastępczej. Czas trwania służby zastępczej wynosi 21 miesięcy, a dla absolwentów szkół wyższych - 9 miesięcy. Poborowy może złożyć taki wniosek bezpośrednio w dniu stawienia się przed Powiatową Komisją Poborową albo najpóźniej w dniu doręczenia mu karty powołania do odbycia zasadniczej służby wojskowej. Wniosek wymaga uzasadnienia.

21. Kiedy zwalnia się żołnierza z zasadniczej służby wojskowej przed

jej odbyciem?

- 1) w przypadku uznania, ze względu na stan zdrowia, za trwale lub czasowo niezdolnego do czynnej służby wojskowej – na podstawie orzeczenia właściwej komisji lekarskiej;
- 2) ze względu na konieczność sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny lub osobistego prowadzenia gospodarstwa rolnego – na podstawie decyzji wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) albo wojewody bądź orzeczenia właściwej rejonowej lub wojewódzkiej komisji poborowej;
- 3) w przypadku uznania za jedyne go żywiciela rodziny mającego na utrzymaniu więcej niż dwóch członków rodziny – na podstawie decyzji właściwego wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) lub wojewody;
- 4) w przypadku odbywania służby wojskowej w kilku okresach – po upływie czasu trwania każdego z tych okresów nie związanego z przeniesieniem go do rezerwy.

Uwaga! Organem wydającym ostateczne decyzje o zdolności ze względu na stan zdrowia do odbywania służby wojskowej jest Centralna Wojskowa Komisja Lekarska w Warszawie.

22. Czy gej musi być bardzo chory, aby przekonać komisję o swojej nieprzydatności?

Na pewno powinien być chory na przypadłość przewidującą możliwość uznania go za niezdolnego do odbywania służby wojskowej. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Obrony Narodowej w sprawie zasad określania zdolności do czynnej służby wojskowej oraz właściwości i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach (Dz. U. z 1992 r. Nr 57, poz. 278), ustala się następujące kategorie zdolności do czynnej służby wojskowej:

- 1) **kategoria A** – zdolny do służby wojskowej;
- 2) **kategoria B** – czasowo niezdolny do służby wojskowej i w okresie 24 miesięcy od dnia badania rokuje odzyskanie zdolności do służby wojskowej;
- 3) **kategoria D** – niezdolny do służby wojskowej w czasie pokoju;
- 4) **kategoria E** – trwale niezdolny do służby wojskowej w czasie pokoju, w okresie mobilizacji oraz w czasie wojny;
- 5) **kategoria Z** – zdolny do zawodowej służby wojskowej;
- 6) **kategoria N** – trwale lub czasowo niezdolny do zawodowej służby wojskowej.

W zakresie dokonywania oceny zdolności fizycznej i psychicznej do czynnej służby wojskowej oraz orzekania w tym przedmiocie właściwe są Rejonowe, Okręgowe Wojskowe Komisje Lekarskie oraz Centralna Wojskowa Komisja Lekarska. Orzeczenie Wojskowej Komisji Lekarskiej, wydane na podstawie badania lekarskiego fizycznej i psychicznej zdolności osoby do odbycia służby wojskowej, z uwzględnieniem niezbędnych badań specjalistycznych oraz w razie potrzeby obserwacji szpitalnej, powinno zawierać rozpoznanie lekarskie, ustalenie kategorii zdolności, szczegółowe uzasadnienie oraz pouczenie o prawie do odwołania się w terminie 14 dni od daty doręczenia orzeczenia. Prawo odwołania przysługuje od każdego nieprawomocnego (tj. przed 14 dniem) orzeczenia komisji lekarskiej do komisji wyższego stopnia. Komisja może utrzymać w mocy orzeczenie; uchylić je oraz zarządzić ponowne badanie; uchylić i wydać nowe orzeczenie.

23. Czy orientacja seksualna może stać się przesłanką zdrowotną skutkującą zwolnieniem z obowiązku odbywania służby?

Nie, **homoseksualizm nie jest chorobą** i każdy gej podlega obowiązkowi wojskowemu. Ponieważ odbywaniu służby wojskowej mogą towarzyszyć jednak różne dyskomfortowe sytuacje, można zwrócić się do psychologa lub psychiatry.

Uwaga! Istnieje szereg chorób, zwalniających z konieczności odbywania służby wojskowej. Aby przekonać komisję o nieprzydatności do pełnienia służby wojskowej, stan chorobowy musi być potwierdzony przez lekarza psychiatrę cywilnego i związany z posiadaniem własnej karty w Przychodni Zdrowia Psychicznego. Przychodnie takie znajdują się w każdej zwykłej Przychodni Rejonowej. Rejestracja nie jest związana z żadnymi konsekwencjami natury prawnej i może stanowić wiarygodne źródło wiedzy o naszej nieprzydatności. I jeszcze jedna zaleta - jednostki psychiczne są trudne do weryfikacji. Praktycznie każdą komisję wojskową przekona fakt bycia pod opieką Przychodni Zdrowia Psychicznego.

Choroby, które mogą zwalniać z obowiązku odbycia służby wojskowej to m.in.:

- 1) nerwice w znacznym stopniu upośledzające zdolności adaptacyjne,
- 2) sytuacyjne reakcje dezadaptacyjne znacznie upośledzające możliwości przystosowawcze,
- 3) osobowość nieprawidłowa znacznie upośledzająca zdolności adaptacyjne.

Jeżeli ktoś ma wątpliwości co do możliwości odbywania służby wojskowej ze względu na swój stan zdrowia psychicznego, powinien skontaktować się z lekarzem psychiatrą przed terminem komisji lekarskiej.

VII. ZWIĄZKI PARTNERSKIE

24. Czy prawo do nieruchomości (domu, mieszkania) może przysługiwać obojgu partnerom?

Jeżeli partnerzy zdecydowali się na zakup mieszkania i wcześniej ustalili, że mieszkanie to będzie wspólne, mogą stać się jego współwłaścicielami (ale za wyjątkiem mieszkania w ramach spółdzielni mieszkaniowej). Sporządza się wtedy akt notarialny, gdzie oznacza się współwłaścicieli oraz zakres uprawnień względem rzeczy wspólnej. Taka współwłasność ma charakter ułamkowy, co oznacza że prawo własności całej rzeczy przysługuje wszystkim współwłaścicielom niepodzielnie, udział natomiast jest prawem, który należy wyłącznie do współwłaściciela. Współwłaściciele mogą umownie określić zasady zarządu rzeczą wspólną. Jeżeli nie ustalą tego umownie, zarząd rzeczą wspólną odbywa się na zasadach przewidzianych kodeksem cywilnym.

25. Czy prawo do spółdzielczego lokalu mieszkalnego może przysługiwać obojgu partnerom?

Spółdzielcze prawo do lokalu ma charakter samodzielny, **wspólnie może służyć tylko małżonkom**. Polskie prawo lokalowe zawiera przepis, który mówi o osobach bliskich zamieszkujących wspólnie z głównym lokatorem mieszkania komunalnego lub spółdzielczego. Daje on w wypadku śmierci głównego lokatora prawo do dalszego zamieszkiwania w takim lokalu przez osobę bliską. Jednakże orzeczenia sądów w takich sprawach zawężają pojęcie osób bliskich do małżonków, rodziców, dzieci i rodzeństwa. Osoba posiadająca mieszkanie hipoteczne lub spółdzielcze własnościowe powinna zadbać o spisanie testamentu lub dokonanie darowizny.

26. Czy istnieje możliwość otworzenia wspólnego konta bankowego?

Tak, zgodnie z przepisem art. 52 prawa bankowego (Dz. U. z 1997 r. Nr 140, poz. 939) rachunek oszczędnościowy może być prowadzony dla kilku osób (rachunek wspólny), z których każda korzysta z uprawnień posiadacza rachunku w granicach określonych w umowie. Niektóre banki w Polsce oferują możliwość prowadzenia wspólnego konta bankowego dla osób niespokrewnionych, na równorzędnych prawach. Szczegółowe informacje dostępne są w placówkach poszczególnych banków.

27. Czy można odpowiadać za zobowiązania podatkowe swojego partnera, partnerki?

Tak, można odpowiadać, ponieważ zgodnie z przepisem art. 111 ordynacji podatkowej (Dz. U. z 1997 r. Nr 137, poz. 926) członek rodziny podatnika odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie z podatnikiem prowadzącym działalność gospodarczą lub wykonującym wolny zawód za zaległości podatkowe wynikające z tej

działalności i powstałe w okresie, w którym stale współdziałał z podatnikiem w jej wykonaniu, osiągając korzyści z prowadzonej przez niego działalności. Za członków rodziny uważa się zstępnych (dzieci, wnuki itd.) wstępnych (rodziców, dziadków, itd.), rodzeństwo, małżonków zstępnych (synowa, zięć), osobę pozostającą w stosunku przysposobienia (objętą adopcją) oraz **pozostająca z podatnikiem w faktycznym pożyciu**, czyli nieformalnym związku, także dwóch mężczyzn lub kobiet. W praktyce urzędy skarbowe nie wykładają tego zapisu tak szeroko.

Uwaga! Wspólna odpowiedzialność, o której wyżej mowa, dotyczy tylko odpowiedzialności za zobowiązania podatkowe.

28. Czy osoby homoseksualne mogą ze sobą zawierać związki małżeńskie?

Nie, art. 18 Konstytucji RP każe rozumieć związek małżeński jako związek kobiety i mężczyzny, natomiast zgodnie z przepisem art. 1 kodeksu rodzinnego małżeństwo zostaje zawarte, gdy **mężczyzna i kobieta** jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem Urzędu Stanu Cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński. Podstawą oceny, czy przesłanka różnicy płci została zachowana, jest określenie płci przyszłych małżonków zawarte w przedłożonych przez nich skróconych odpisach aktów urodzenia. W wypadku uzasadnionych wątpliwości co do różnicy płci osób zamierzających zawrzeć małżeństwo, kierownik USC odmówi przyjęcia od nich oświadczeń, że wstępują w związek małżeński. W takim wypadku określenie, czy dana osoba ma płeć męską czy żeńską, należy do biegłego. Różnica płci musi występować w chwili zawierania związku małżeńskiego. Jeżeli zmiana płci któregokolwiek z małżonków nastąpiła po zawarciu małżeństwa, małżeństwo nie może być poczytywane za niezawarte z powodu braku różnicy płci małżonków. Małżeństwo zawarte przez osoby tej samej płci uważa się za nieistniejące i jako takie nie wywołuje żadnych skutków prawnych.

29. Czy możemy nosić z partnerem lub partnerką wspólne nazwisko?

Tak, zgodnie z art. 2 ustawy o zmianie imion i nazwisk (Dz. U. z 1956 r. Nr 59, poz. 328) zmiana taka może nastąpić, jeżeli jest to uzasadnione **ważnymi względami**. Ważne względy zachodzą w szczególności, gdy wnioskodawca nosi nazwisko ośmieszające lub nie liczące z godnością człowieka, o brzmieniu niepolskim lub posiadające formę imienia, a także gdy wnioskodawca pragnie zmienić swoje nazwisko na nazwisko, którego od wielu lat używa. Wniosek o zmianę nazwiska na nazwisko partnera związanego z nami faktem wspólnego pożycia powinien stać się uznany za wystarczająco ważny. Dobrze byłoby wskazać jeszcze bliżej, na czym polegałoby ułatwienie życia osoby ubiegającej się o zmianę nazwiska. Może tu chodzić o możliwość wspólnego odbioru poczty, załatwienia spraw urzędowych itp. Wniosek taki kierujemy do starosty właściwego ze względu na miejsce zamieszkania wnioskodawcy.

30. W jaki sposób upoważnić partnera lub partnerkę do dokonywania konkretnych czynności prawnych?

Poprzez ustanowienie go **pełnomocnikiem** np. w sprawach odbioru korespondencji pocztowej, pobierania wynagrodzeń za pracę, czy innych przysporzeń. Wniosek taki składamy we właściwym urzędzie pocztowym. Pełnomocnictwa do dysponowania kontem bankowym udziela się osobiście w banku. Szczegółowe zasady określają procedury obowiązujące w poszczególnych bankach. Niektóre banki wymagają osobistego stawiennictwa obu osób (tj. mocodawcy i pełnomocnika), innym wystarczy obecność jedynie mocodawcy i przedłożenie dowodu osobistego pełnomocnika. Z kodeksu cywilnego wynika zasada ogólna, zgodnie z którą pełnomocnictwo może być udzielone w dowolnej formie (nawet ustnie, ale ze względu na trudności dowodowe nie jest to forma szczególnie godna polecenia), chyba, że do ważności danej czynności prawnej jest potrzebna forma szczególna, wtedy pełnomocnictwo do dokonania takiej czynności powinno być udzielone w tej samej formie (art. 99 k. c.). I tak, ponieważ do sprzedaży nieruchomości wymagana jest forma aktu notarialnego, to pełnomocnictwo do sprzedaży tej nieruchomości powinno być również udzielone w formie aktu notarialnego. Pełnomocnictwo może być zawierane w dowolnej formie, na polecenie zasługuje forma aktu notarialnego, zważywszy na bezpieczeństwo osób pełnomocnictwa udzielających.

Wzór pełnomocnictwa

Iwona Bąblowata legitymująca się dowodem osobistym GD 2652735 ustanawia pełnomocnika w osobie Renaty Guzowatej legitymującej się dowodem osobistym CD 432165 do odbioru wynagrodzenia za pracę w okresie od stycznia do maja 2002 r. Pełnomocnictwo może być w każdej chwili odwołane.

Bydgoszcz, 11 marca 1999 r.

Iwona Bąblowata

31. Czy w razie przebywania w zakładzie zamkniętym (szpitalu, więzieniu) możemy być odwiedzani przez naszych partnerów?

Tak, zazwyczaj wystarczy ustne zapewnienie, że osoba jest nam znana. Pewniejsze jest spisanie pełnomocnictwa z góry, na wypadek ciężkiej choroby i poświadczenie go u notariusza. W **pełnomocnictwie** możemy też wskazać uprawnienie partnera do decydowania o sposobie ewentualnego leczenia nas lub o zgodzie na operację w przypadku, gdy nie będziemy mogli podjąć takiej decyzji samodzielnie. Pełnomocnictwa mogą sobie nawzajem wystawić obaj partnerzy. Pełnomocnictwo można w każdej chwili odwołać. Jeżeli mamy do naszego partnera zaufanie ograniczone, możemy mu udzielić pełnomocnictw tylko w wybranych sprawach, np. jedynie do odbioru poczty, a nie do dysponowania kontem.

32. Jak wygląda ubezpieczenie społeczne par homoseksualnych?

System ubezpieczeń społecznych przewiduje ubezpieczenia indywidualne (tzw. IV filar). Istnieją szczególne rodzaje ubezpieczeń oferowane przez poszczególne towarzystwa, umożliwiające ubezpieczenie partnera na przykład w wypadku naszej śmierci. Szczegółowe informacje udzielane są przez firmy ubezpieczeniowe.

33. Czy możliwa jest wspólnota majątkowa?

Nie, jest ona zastrzeżona wyłącznie **dla związków małżeńskich** i obowiązuje od chwili zawarcia małżeństwa. Polega ona na powstaniu odrębnej masy majątkowej, do której wchodzi przedmioty i środki nabyte przez małżonków w czasie trwania małżeństwa. Podstawę rozliczeń partnerów w związkach niemałżeńskich (a więc i homoseksualnych) stanowią albo wzajemne porozumienia, albo w przypadku ich braku przepisy kodeksu cywilnego stosowane do danej sytuacji. Mogą przykładowo wchodzić w grę przepisy o spółce cywilnej.

Partnerzy, którzy chcą wspólnie prowadzić interesy mogą to zrobić w ramach **spółki cywilnej**. Może to dawać pewne korzyści podatkowe oraz pozwalać na wspólne podejmowanie decyzji gospodarczych, dysponowanie kontem bieżącym itp. Przez umowę spółki, wspólnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony w umowie, w szczególności przez wniesienie wkładów, które mogą być finansowe lub w postaci wkładu intelektualnego, lub wkładu pracy. W wypadku prowadzenia spółki przez parę homoseksualną należy zdawać sobie sprawę, że umowa spółki nie gwarantuje nam dziedziczenia udziałów partnera w wypadku jego śmierci. Pamiętać należy że wspólnicy solidarnie odpowiadają za zobowiązania spółki. Oznacza to, że każdy ze wspólników odpowiada za wszystkie zobowiązania, a w razie ich samodzielnego umorzenia może przed sądem cywilnym dochodzić części należności od nielojalnego wspólnika.

W jakich sytuacjach warto spisać umowę dożywocia?

Wtedy, gdy związek partnerski ma charakter opieki jednego partnera nad drugim. Umowa dożywocia może w takich sytuacjach spełniać rolę zabezpieczającą obie strony. Zgodnie z art. 908 Kodeksu cywilnego przez umowę dożywocia jedna strona umowy staje się nabywcą nieruchomości, a w zamian zapewnia zbywcy dożywotnie utrzymanie. W braku odmiennej umowy nabywca nieruchomości powinien przyjąć zbywcę jako domownika dostarczać mu wyżywienia, ubrania, mieszkania, światła i opału, zapewnić mu odpowiednią pomoc i pielęgnowanie w chorobie oraz sprawić mu własnym kosztem pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym. Jeżeli z jakichkolwiek powodów wytworzą się między dozywotnikiem, a zobowiązanym takie stosunki, że nie można wymagać od stron, żeby pozostawały nadal ze sobą w bezpośredniej styczności, sąd na żądanie jednej z nich może zmienić umowę dożywocia na dożywotnią rentę. W wypadkach wyjątkowych sąd może rozwiązać umowę dożywocia.

34. Czy możemy dziedziczyć po partnerze?

Tak, pod warunkiem, że będzie tego chciał spadkodawca i napisze to w **testamencie**. Bez testamentu dziedziczą jedynie krewni i małżonek. Nawet długoletnie pożycie w związku homoseksualnym nie powoduje dziedziczenia ustawowego, tzn. automatycznie, na mocy ustawy. Zatem chcąc przekazać część lub cały majątek swojemu partnerowi musimy sporządzić **testament** – wtedy przysporzenie partner otrzymuje po naszej śmierci lub **przekazujemy majątek darowizną** – partner otrzyma majątek przed śmiercią darczyńcy, choć możemy sobie zagwarantować prawo do jego użytkowania (np. prawo do zamieszkiwania w mieszkaniu do końca życia). Zgodnie z ustawą (a więc, gdy nie ma testamentu), w pierwszej kolejności do dziedziczenia dochodzą małżonek spadkodawcy i jego dzieci (ewentualnie wnuki, jeżeli dzieci już nie żyją). Jeśli spadkodawca nie ma zstępnych, dziedziczą: małżonek, rodzice spadkodawcy, jego rodzeństwo. Jeśli nie ma małżonka ani krewnych - dziedziczy Skarb Państwa.

Warto podkreślić, że przekazanie majątku w formie aktu darowizny lub testamentu wiąże się z wysokimi opłatami przez podmiot, na rzecz którego przysporzenie nastąpiło.

35. Jak spisać testament, aby partner otrzymał majątek?

Zasadniczo testament powinien być spisany **własnoręcznie**, łącznie z podpisem, i datą. **W przeciwnym wypadku jest nieważny**. Musi on zawierać jednoznaczną treść wyraźnie wskazującą, że autorowi chodzi o rozporządzenie majątkiem na wypadek śmierci. Spadkobierca (lub spadkobiercy) muszą być wyraźnie wskazani, aby można było ich jednoznacznie zidentyfikować (należy pamiętać, że na ogół samo imię i nazwisko to za mało). Testamentu nie trzeba oddawać nigdzie na przechowanie. Można go oddać partnerowi lub wskazać gdzie się znajduje, aby po śmierci spadkodawcy mógł zostać złożony w sądzie. Przeprowadza się wtedy postępowanie o otwarcie i ogłoszenie testamentu oraz o stwierdzenie nabycia spadku. Można także sporządzić **testament notarialny**. Warto doradzić tą metodę, ponieważ utrudnia ona ewentualne próby obalenia testamentu np. przez niezadowoloną rodzinę. Trudno bowiem wykazać, że osoba, która zgłosiła się samodzielnie i w pełni świadomie przed notariuszem, mogła działać pod przymusem lub była niepoczytalna. Po sporządzeniu testamentu u notariusza oryginał aktu stanowiącego testament pozostaje w biurze notarialnym, a zainteresowany otrzymuje tzw. wypis, który należy przechowywać, aby mógł być w odpowiednim czasie złożony w sądzie. W obliczu rychłej śmierci można też sporządzić **testament w formie ustnego oświadczenia**, ale jego ważność jest uzależniona od wielu okoliczności. Z reguły jest to testament łatwy do obalenia.

Z pomocy adwokata należy skorzystać, jeśli rodzina zmarłego próbuje obalić testament poprzez postępowanie sądowe. Można jednak wykluczyć, by rodzina mogła obalić testament uzasadniając to tym, że spadkobierca otrzymał spadek w wyniku niemoralnych stosunków łączących spadkobiercę ze spadkodawcą (był taki przypadek we Francji).

Pamiętać ponadto należy, że nawet jeśli nasz partner cały swój majątek zapisze w testamencie, to jego najbliższej rodzinie przysługuje prawo do **zachowku**. Zachowek to określona część udziału, jaki należałby się rodzinie gdyby doszła do dziedziczenia ustawowego (a więc gdyby nie było testamentu). Zgodnie z art. 991 § 1 Kodeksu cywilnego zachowek należy się zstępny, małżonkowi oraz rodzicom, jeśli byli powołani do dziedziczenia. Zachowek stanowi połowę udziału, który przypadłby danej

osobie przy dziedziczeniu lub 2/3 udziału, jeśli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy lub małoletni. Zachówek należy się zawsze, chyba że spadkodawca postanowi te osoby **wydziedziczyć**. Trzeba pamiętać, że zgodnie z art. 1108 k. c. wydziedziczenie to wyłącznie pozbawienie prawa do zachowku i jest możliwe tylko w ściśle określonych przypadkach, tj. gdy uprawniony do zachowku wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu, wolności, albo rażącej obrazy czci, uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.

Aby wydziedziczenie było w pełni skuteczne, spadkodawca musi umieścić w testamencie wzmiankę wyraźnie wskazującą kogo postanawia wydziedziczyć, i na podstawie której z wyżej wymienionych przesłanek. Żadne inne powody nie stanowią podstawy do wydziedziczenia.

Wzór testamentu

Uwaga: testament musi być własnoręcznie spisany i podpisany

Monika Bostońska, urodzona 21 kwietnia 1938 r. w Dąbrówce Małej, w obliczu rychłej śmierci rozporządza swym majątkiem ruchomym i nieruchomym w następujący sposób:

- 1) Dom wraz z ogrodem i wszystkimi położonymi nieruchomościami na terenie posesji przy ul. Konwaliowej 34 w Koninie zapisuje Ilonie Wondrackowej ur. 11 marca 1975 r. w Pradze.*
- 2) Biżuterię oznaczoną literami MB zapisuję Heldze Kornstadt ur. 5 czerwca 1965 r. w Berlinie.*
- 3) Psa „Gustlika” rasy doberman z potwierdzonym rodowodem zapisuję Rene Debois ur. 24 kwietnia 1973 r. w Paryżu.*
- 4) Tabakierę z inicjałami BM zapisuję Judith Swith ur. 21 października 1943 r. w Londynie.*

Warszawa, dnia 11 marca 2001 r.

Monika Bostońska

36. Czy para homoseksualna może adoptować dziecko?

Nie, adopcja możliwa jest tylko przez jedną osobę lub przez małżonków. Adoptowany może być tylko niepełnoletni, przy czym pomiędzy adoptującym a adoptowanym musi być „stosowna” różnica wieku (czyli różnica około 20 lat). Trzeba jednak jasno podkreślić, że adopcja jest procesem skomplikowanym i długotrwałym. W obecnym stanie prawnym całkowicie wykluczona jest możliwość adoptowania dziecka przez parę homoseksualną (tak jak przez parę heteroseksualną nie będącą małżeństwem). Prawo dopuszcza adopcję przez jedną osobę (zazwyczaj samotną kobietę) lecz w praktyce zdarza się to bardzo rzadko. W przypadku, gdyby

przysposabiającym miałyby być osoba o orientacji homoseksualnej, szansa na taką adopcję zmalałaby praktycznie do zera, ze względu na dobro dziecka.

37. Czy homoseksualnemu rodzicowi może zostać odebrane dziecko?

Tak, chociaż polskie prawo rodzinne nie wymienia przyczyn odebrania władzy rodzicielskiej. Mówi się o **względnie na dobro dziecka**. Jeżeli zatem jedno z rodziców, które chce, aby drugiemu odebrano władzę rodzicielską, potrafi wykazać przed sądem fakty wykraczania przez drugie z rodziców przeciwko interesom dziecka, to zamierzony skutek osiągnie. Należy oczekiwać, że manifestacyjne postępowanie czy odmienne od przyjętych w danym środowisku norm obyczajowych może okazać się wystarczającą przyczyną ingerencji sądu w zakres władzy rodzicielskiej. Dotyczy to również prawa do adopcji.

Do pozbawienia, ograniczenia, lub zawieszenia władzy rodzicielskiej może dojść w różnych okolicznościach. Pozbawienie władzy rodzicielskiej następuje wtedy, gdy władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w rażący sposób nadużywają władzy rodzicielskiej.

Ograniczenie władzy następuje wtedy, gdy dobro dziecka jest zagrożone i może przybrać formę m. in. zobowiązania rodziców i małoletniego do określonego zachowania, poddania władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi społecznemu, zarządzenia umieszczenia małoletniego w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Również w wyroku rozwodowym sąd orzeka o władzy rodzicielskiej. Najczęściej dokonuje tego przez powierzenie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, a ogranicza je drugiemu. Dokonując wyboru, któremu z rodziców powierzyć dziecko, sąd kieruje się dobrem dziecka, oceniając, które z rodziców daje większe gwarancje należytego wykonywania obowiązków rodzicielskich. Zazwyczaj sąd przyznaje dziecko matce uważając, że ze względu na jej konstrukcję psychiczną i uczuciowość daje większe gwarancje prawidłowej pieczy. Zatem sam fakt orientacji homoseksualnej rodzica nie może stanowić podstawy do pozbawienia go władzy rodzicielskiej. Podstawą taką byłoby nadużywanie władzy rodzicielskiej lub rażące zaniedbywanie obowiązków względem dziecka. Jednak nie można wykluczyć, że ze względu na dobro dziecka mogłoby dojść do ograniczenia władzy rodzicielskiej zwłaszcza w wypadku rozwodu. Wydaje się bowiem, że sąd miałby obiektywne co do powierzenia pełnej władzy rodzicielskiej lesbijce czy gejowi, choć takie powierzenie nie jest teoretycznie wykluczone.

Literatura

Cubała Andrzej, **"Wzory pism procesowych i umów w sprawach cywilnych i gospodarczych: wykaz i adresy sądów, opłaty - sądowe, skarbowe, adwokackie, pouczenia prawne"**, Librata, Warszawa 1997, ISBN 8390124890, [Wydanie 2 poszerzone i poprawione, Librata, Warszawa 2000, ISBN 8387271136].

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej jest dostępny na stronie internetowej:

<http://www.abc.com.pl/serwis/publik.htm>

"Homoseksualizm w Europejskim systemie prawnym", Stowarzyszenie Grup LAMBDA, Warszawa 1995, ISBN 83-903448-1-5.

"Homosexuality: A European Community Issue; Essays on Lesbian and Gay Rights in European Law and Policy", ed. by Kees Waaldijk and Andrew Clapham coordinated by European Human Rights Foundation, Martinus Nijhoff Publishers [Kluwer Academic Publishers incorporates the publishing programmes of MNP] 1993, ISBN 0-7923-2038-7 (HB), [seria: "International Studies in Human Rights", vol. 26].

Łętowska Ewa, **"Podstawy prawa cywilnego"**, (Wydanie 2), Ecostar, Warszawa 1995, ISBN 8390128802.

"Poradnik prawny dla lesbijek i gejów", Stowarzyszenie Grup LAMBDA / Phare, Warszawa 1995, ISBN 83-903448-1-5.

Szpunar Adam, **"Ochrona dóbr osobistych"**, Państwowe Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1979, ISBN 8301006889.

Winiarz Jan, **"Prawo rodzinne"** Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994, ISBN 8301109416.

Zbiory Praw (kodeksy) są dostępne na stronie internetowej:

<http://www.abc.com.pl/serwis/tomy.htm>

Ziemiński Zygmunt, **"O pojmowaniu sprawiedliwości"**, Daimonion Instytut Wydawniczy, Lublin 1992, ISBN 8390013576.

Słowniczek pojęć

wstępny – rodzic, dziadek, pradziadek itd. (przedstawiciel pokolenia poprzedzającego, spokrewniony w linii prostej)

zstępny – dziecko, wnuk, prawnuk (przedstawiciel pokolenia następnego w linii prostej)

pokrewieństwo – powiązanie wynikające z więzów krwi w linii prostej – pochodzenie jednej osoby od drugiej lub od wspólnego przodka (ojciec, syn, wnuk, dziadek)

w linii bocznej – osoby pochodzące od wspólnego przodka (brat i siostra, siostrzeniec i wuj)

powinowactwo – węzeł prawny łączący jednego małżonka z krewnymi drugiego małżonka (teść - zięć)

przysposobienie - inaczej adopcja, formalny akt w postaci orzeczenia sądu rodzinnego, w wyniku którego powstaje prawny stosunek pokrewieństwa między przysposabiającym, a przysposobionym. Obie strony pozostają ze sobą w takim stosunku jak rodzic (bądź rodzice) i dziecko.

sąd właściwy

w sprawach cywilnych – zasadą ogólną jest, że wytacza się powództwo przed sądem I instancji, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania (art. 27 k. p. c.). Od tej zasady przepisy szczególne przewidują różne wyjątki. Zasadą jest również, że właściwy jest sąd rejonowy. Sąd okręgowy właściwy jest w sprawach:

- praw niemajątkowych (poza sprawami o ustalenie ojcostwa, macierzyństwo, przysposobienie)
- ochrony praw autorskich
- roszczeń wynikających z prawa prasowego
- praw majątkowych, w których wartość przedmiotu sporu przekracza 15 tys. złotych (poza sprawami dotyczącymi alimentów, naruszenia posiadania i zniesienia wspólności majątkowej między małżonkami)
- **w sprawach karnych** – właściwy jest sąd, w którego okręgu popełniono przestępstwo. Zgodnie zaś z art. 6 § 2 k. k. czyn zabroniony uważa się za popełniony w miejscu w którym sprawca działał bądź zaniechał działania, do którego był zobowiązany i gdzie skutek nastąpił lub według zamiaru sprawcy skutek miał nastąpić
- **w sprawach rodzinnych** – do powództw ze stosunku małżeństwa sąd, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie wspólne miejsce zamieszkania jeśli choć jedno z nich w okręgu tym jeszcze przebywa (art. 41 kodeksu postępowania cywilnego); w innych sytuacjach stosujemy zasady dotyczące spraw cywilnych; do powództw ze stosunku pomiędzy rodzicami a dziećmi – sąd miejsca zamieszkania powoda (art. 42 k. p. c.)
- **w sprawach spadkowych** – sąd ostatniego zamieszkania spadkodawcy, jeśli miejsca tego nie da się w Polsce ustalić – sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkodawcy (art. 39 k. p. c.)
- **w sprawach prawa pracy** – sąd właściwy miejscu zamieszkania pozwanego lub sąd, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana lub sąd, w którego okręgu znajduje się zakład pracy (art. 461 k. p. c.)

osoba najbliższa – zgodnie z art. 115 § 11 k. k.: małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba w stosunku przysposobienia, jej małżonek, oraz osoba pozostająca we wspólnym pożyciu

osoba we wspólnym pożyciu – konkubent lub konkubina

powód – osoba, która występuje z powództwem w poszukiwaniu ochrony prawnej

pozwany – osoba, przeciwko której powództwo jest skierowane

przysporzenie – oznacza korzystną zmianę, polegającą na powiększeniu majątku lub zwolnieniu z ciężarów, które taki majątek ograniczały

zarząd – termin oznaczający rozporządzanie rzeczą wspólną, przez który należy rozumieć podejmowanie wszelkich decyzji i dokonywanie wszelkiego rodzaju czynności dotyczących przedmiotu wspólnego prawa.

Organizacje niosące pomoc lesbijkom i gejom w Polsce

stan na 4.06.2001 r.

BYDGOSZCZ

- **Stowarzyszenie "Prophylaktikos"**, ul. M.C. Skłodowskiej 9, tel/fax (0-52) 321.23.51 (Lech Rutkowski). Działalność w zakresie zapobiegania HIV/AIDS.

GDAŃSK

- **Inicjatywa Gdańska**, adres koresp.: skr. poczt. 34, 80-250 Gdańsk 44, tel. (0-58) 348.91.91.

GLIWICE

- **Klub GiL**, wycieczki górskie, rowerowe, kajakowe przez cały rok; wyjazdy co 2-3 tygodnie.
e-mail: klubgil@poczta.onet.pl
<http://republika.pl/klubgil>

KATOWICE

- **Nieformalna Grupa Wsparcia dla Lesbijek i Gejów „Allos” w Katowicach**, tel. zaufania: 0-604.46.99.15 (Rafał).
- **Stowarzyszenie "Róża"**, ul. Młyńska 21-23/13, 40-161 Katowice., tel. 0-800.163.006 we wt. i czw., 16.00-22.00 - porady HIV/AIDS, psychologa, lekarza. Streetworking.
- **Inicjatywa Katowicka**, tel. 0-606.678.331 (Darek)
e-mail: poczta@inicjatywarybnicka.prv.pl
<http://www.republika.pl/inicjatywarybnicka>

KIELCE

- **Inicjatywa Świętokrzyska**, adres koresp.: Tomek, skr. poczt. 99, 25-953 Kielce 12, tel. 0-604.758.002 pon.. pt., sob. w godz. 19.00-21.00 (Darek). Organizowane są spotkania - działa grupa społeczno-prawna, kulturalna, sportowo-turystyczna. przeciwdziałania AIDS, internautów).
e-mail: inicjatywa@info.kielce.pl
inicjatywa@go2.pl

KRAKÓW

- **Stowarzyszenie LABRYS**, adres koresp.: skr. poczt. 11, 30-961 Kraków 5, tel. 0-501.789.525. Spotkania dla lesbijek, pomoc psychologiczna (również dla rodziców), biblioteka, archiwum prasowe, grupa teatralna, pokazy filmowe.
e-mail: labrys@poczta.onet.pl
- **Centrum Kobiet - Fundacja Kobieta eFKa**, ul. Plac Szczepański 6/5, 31-011 Kraków, tel. (0-12) 422.69.73. Tel. zaufania dla kobiet: (0-12) 422.47.50 w pon., śr., 10.00-13.00, czw. 16.00-19.00, pt. 20.00-24.00. Biblioteczka z książkami dla lesbijek. Czasami imprezy tematyczne adresowane do lesbijek.
e-mail: efka@efka.org.pl

LUBLIN

- **Tęczowe Bractwo**, tel. 0-602.61.27.419 (?), Lublin. Spotkania w pubie "Odlot", Pl. Po Farze 2 tylko w śr. i pt. po 21.00.
e-mail: llublin@kki.net.pl

OLSZTYN

- **Lambola Olsztyn**, adres koresp.: skr. poczt. 1377, 10-959 Olsztyn 2. Spotkania w czw. 18.00-19.00, ul. Kajki 3 (Monar); tel. informacyjny i zaufania: (0-89) 527.22.09 (czw.18.00-19.00).
<http://www.gej.net/lambola/>
e-mail: robebied@friko.onet.pl

PŁOCK

- **Alaska**, adres koresp.: skr. poczt. 12, 09-402 Płock, tel. 0-601.95.02.18 (14.00-17.00),
0-601.32.11.75 (17.00-20.00); organizacja imprez gejowsko - lesbijskich.
e-mail: alaska@konta.plo.pl

POZNAŃ

- **Stowarzyszenie "Młodzi wobec AIDS"**, tel. zaufania: 0-606.355.381.
- **Stowarzyszenie Kobiet Konsola**, Poznań, tel. (0-61) 8252.212
e-mail: martamaciejewska@poczta.onet.pl
izakow@amu.edu.pl
<http://free.art.pl/konsola>

RYBNIK

- **Inicjatywa Rybnicka**, adres koresp.: skr. poczt. 120, 44-200 Rybnik, tel. 0-604.138.814 (Jarek), 0-501.856.863 (Grzegorz). Cotygodniowe spotkania, wspólne wyjazdy, biblioteczka, filmoteka, profilaktyka HIV/AIDS, wsparcie dla gejów i lesbijek.
<http://www.republika.pl/inicjatywarybnicka>
<http://www.iniryb.phg.pl>
e-mail: iniryb@interia.pl

SZCZECIN

- **Lambda Szczecin**, adres koresp.: Stowarzyszenie Lambda - Szczecin, ul. Małkowskiego 9/2, 70-305 Szczecin, tel. zaufania (lesbijki, geje, HIV/AIDS): (0-91) 433.44.58, wt., pt. 17.00-18.30.
e-mail: lambdasz@box43.gnet.pl
http://www.most.org.pl/szczecin/organizacje/stowarzyszenie_lambda.htm

WARSZAWA

- **Fundacja Res Humanae**, ul. Piękna 64a, 00-672 Warszawa, tel. (0-22) 626.86.59-61 (pon., śr. 13.00-19.00). Pomoc osobom żyjącym z HIV/AIDS i im bliskim
<http://www.waw.pdli.net/~resaims>
e-mail: resaims@waw.polinet
- **Lambda Warszawa: RAINBOW** - Centrum Informacyjno - Pomocowe i Telefon Zaufania, ul. Czerniakowska 178/16, 00-440 Warszawa, tel. (0-22) 628.52.22 (wt, śr. 18.00-21.00, pt. 16.00-22.00): wt. Grupa Chrześcijańska, śr. - dla lesbijek, pt. - dla

gejów. Grupa wsparcia prowadzona przez psychologa, samopomocowe - chrześcijańska, ogólna, spotkaniowa, dla lesbijek, dla anonimowych alkoholików, turystyczna. Porady psychologa i prawnika. Na miejscu biblioteka czasopism i książek.

e-mail: lambda@polbox.com

- **OLA - Archiwum**, Ogólnopolskie Archiwum Lesbijskie, ul. Narbutta 26 m. 17, 02-536 Warszawa. Książki, czasopisma, projekcje filmów o tematyce kobiecej i lesbijskiej. Tel. informacyjny: 0-604.656.444, pon. i śr. 17.00-20.00.
<http://www.geocities.com/westhollywood/8676/>
e-mail: ola-archiwum@yahoo.com

- **Pride Society**, grupa dla osób anglojęzycznych. Spotkania raz w miesiącu w domach prywatnych. Tel. kontaktowy: 0-604.883.554
<http://www.pridesociety.org>
e-mail: pridesociety@yahoo.com
- **Stowarzyszenie Wolontariuszy wobec AIDS „Bądź z Nami”**, Al. Jerozolimskie 31/2, 00-508 Warszawa. Telefon Zaufania AIDS (0-22) 622.50.01 - całodobowy; Telefon Zaufania dla osób żyjących z HIV/AIDS (022) 628.32.85 - pon., czw. 10.00-19.00, sob. 11.00-17.00, wt., śr., pt. 10.00-13.00, sob. 11.00-17.00.
Pomoc osobom seropozytywnym.
<http://free.ngo.pl/swwaids>
e-mail: stopaids@free.ngo.pl
- **Telefon Zaufania dla kobiet Fundacji Kobiecej eFKa**: (0-22) 635.47.91 - pon.-pt. 16.00-20.00
- **Towarzystwo Pomocy Młodzieży**, ul. Andersa 29, Warszawa; tel. (0-22) 635.54.67, Telefon Zaufania: pon.- pt. 13.00-18.00, Grupa "H" - grupa wsparcia dla lesbijek i gejów (wt. 18.00-20.00), pomoc indywidualna.
- **TOLERSEX - Towarzystwo Młodych i Wolnych**, adres koresp.: skr. poczt. 129, 00-978 Warszawa 4, tel. 0-606.114.263, Telefon Zaufania w śr. 18.00-21.00.
e-mail: tolersex@2com.pl
- **Instytut Społecznej Obecności Mniejszości Seksualnej**, P.O. Box 52, 02-792 Warszawa.
Stowarzyszenie zajmuje się działalnością *letter-writing*. Zadaje na piśmie pytania różnym oficjelom o to, jakie podjęli w imieniu RP działania na rzecz tej grupy społecznej.
e-mail: isoms@free.ngo.pl
- **Amnesty International, Zespół LGBT (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender)**,
e-mail: lgbt@amnesty.org.pl
- **Międzynarodowe Stowarzyszenie Gejów i Lesbijek na Rzecz Kultury w Polsce (oddział ILGCN)**. Promowanie kultury homoseksualnej lub o tematyce homoseksualnej, tworzenie centr pomocowych.
e-mail: ilgcn@poland.com

WROCLAW

- **Dolnośląska Grupa Lesbijek i Gejów „Tęcza”**, adres koresp.: skr. poczt. 879, 50-950 Wrocław 2

- **Nieformalna Grupa „Apollo”**, adres koresp.: skr. poczt. 57070, 53-638 Wrocław 57, tel. (0-71) 333.74.45 (Piotr) codz. 8.00-10.00, 22.00-24.00, 0-605.916.159 (Paweł). Wspólne wyjazdy, rajdy i biwaki.

ZAMOŚĆ

- **Archiwum materiałów o tematyce lesbijsko-gejowskiej**, kontakt: Ryszard Marian Madetko, skr. poczt. 51, 22-400 Zamość 1
-

TADA

- Program "Zdrowy gej" skierowany do gejów i lesbijek, tel. 0-608.18.54.52
<http://www.tada.pl>
e-mail: tada@free.ngo.pl